

Martuška

Ladislav Kováč

Tak sa nám Zlaté deťúrence po dvadsiatichštyroch rokoch znovu dali dohromady. Spoločný koncert Marty Kubišovej, Václava Neckáča a Heleny Vondráčkovej "The golden kids' comeback" 3. novembra 1994 zaznamenala česká televízia a v jeden predvianočný večer predviedla divákovi v ČR. A aj tým z nás na Slovensku, ktorým káblová televízia trochu nahrádza popretfhané československé kultúrovody.

Výborní boli všetci traja. Pre mňa však to bol večer Marty Kubišovej. V jej tvári vždy vari bývalo trochu smútku. Už pred štvrt'storočí, keď sa pred ňou črtala skvelá spevácka kariéra. I po Novembri, keď sa na verejnosti objavila po dvoch desaťročiach umlčania a zabudnutia. Tento večer jej tvárička žiarila extaktickou radosťou, po smútku na nej nebolo ani stopy. Možno práve preto sa nám pri pohľade na ňu do očí tlačili slzy.

Čím sa previnila táto žena, že ju na dvadsať rokov umlčali? Ničím. Iba v roku 1968, po invázii ruských tankov, zaspievala Československu: "Ať mír zůstává s touto krajinou!" Kto jej ukradol dvadsať rokov tvorivého života? Ruskí okupanti to neboli. Spravil to niekto z nás. Závistlivci? Byrokratické vši?

Neckáča a Vondráčkovú husákovské čistky nepostihli. V normalizačných rokoch vídávali sme ich v televízii, zbožňovaných publikom, zaplavovaných ováciami, úspešných a šťastných. Predstavujem si: V malom pražskom byte, unavená nezaujímavou robotou, zavalená hmotnými starosťami sa s nami na obrazovku pozerávala aj slabo platená tuctová úradníčka - Martuška. Anonymná. Zabudnutá. Občas mohla v súkromí zaspievať úzkemu kruhu rovnako postihnutých - to bola celá jej umelecká kariéra. Čo asi cítila pri sledovaní triumfov Vaška a Helenky? Žiaľ? Ten určite. Horkosť? Závist? Nenávisť?

Desaťtisícky nás bolo čistkami v r. 1970 vyhnaných z laboratórií, spoza katedier, od mikrofónov a kamier. S trpkosťou sme potom sledovali, ako naši kolegovia pokračujú vo svojej práci, kým my sme sa nenávratne strácali. Pár z nich sa k nám naďalej hlásilo ako k priateľom. Niektorí nám občas tajne prejavili sympatie. Iní, keď nás zazreli, prešli na druhú stranu ulice. Zo strachu. Rozdiely medzi nami a nimi neboli hádam ani také veľké, často - ako možno aj v prípade Zlatých deťúreniec - len ruleta komunistickej iracionality rozhodla o rozdielnosti našich osudov. A predsa - ako ťažko sa nám dnes prekonáva to, čo sme si za normalizácie vypracovali ako psychologickú obranu: nechut' k tým, ktorých komunistický režim nepostihol, citovú ľahostajnosť voči nim, pocit morálnej nadradenosti.

„Zloba, závist, zášť - ty ať pominou, ať už pominou", spievala Marta pred 24 rokmi. S nimi nech pomynie naša márna ľútosť za stratenými rokmi, elégie nad zničenými kariérami, neplodné blúznenie o historickej spravodlivosti. Čo sa stalo, neodstane sa. Máme dnes normálnu dobu a ona nám dáva príležitosť, aby sme spoločne, tí ktorých zlo komunizmu zasiahlo i tí ktorých obišlo, snažili sa urobiť čo najviac z toho, čo nám minulosť nedopriala. Tak rozumiem tomu, čo nám ten večer chcela vyjadriť naše pani Marta Kubišová.

Poskytla nám ten večer viac než iba veľký umelecký zážitok. Dala nám lekcii životnej (a politickej) múdrosti.